

ACU 7134

R

**PENERBITAN ENSIKLOPEDIA : TUMPUAN KEPADA PENERBITAN
DEWAN BAHASA DAN PUSTAKA**

ROSNAH BINTI AWANG

**JABATAN PENGAJIAN MEDIA
FAKULTI SASTERA DAN SAINS SOSIAL
UNIVERSITI MALAYA**

1999/2001

Perpustakaan Universiti Malaya

A510503225

PERAKUAN

Dengan ini diperakukan bahawa ROSNAH BINTI AWANG (AGA 99005) telah menyempurnakan Laporan Penyelidikan (AKGC 6180) untuk memenuhi keperluan Sarjana Pengajian Penerbitan di Jabatan Pengajian Media, Universiti Malaya.

.....
(Prof. Madya Dr. Azizah Haji Hamzah)
Ketua Jabatan Pengajian Media

Catatan :

.....
(Prof. Madya Dr. Md. Sidin Ahmad Ishak)
Penyelia Projek Penyelidikan

Catatan :

ABSTRAK

PENERBITAN ENSIKLOPEDIA: TUMPUAN KEPADA PENERBITAN DEWAN BAHASA DAN PUSTAKA

Kajian ini cuba menghuraikan secara ilmiah sejarah awal perkembangan penerbitan ensiklopedia di dunia umumnya, dan di Malaysia sejak tahun 1960. Secara khususnya, pengkaji memberi tumpuan kepada penerbitan ensiklopedia DBP. Dalam konteks kerja-kerja pembinaan dan penerbitan ensiklopedia, prosedur kerja yang diberi perhatian dalam kajian ini ialah proses perancangan, perolehan, pemprosesan (editorial), dan penyebaran. Menerbitkan ensiklopedia adalah satu kerja yang rumit dan tidak menguntungkan jika dibandingkan dengan kerja menerbitkan buku lain. Ini adalah kerana penerbitannya melibatkan kos yang tinggi, pengawasan perolehan bahan yang teliti, penjadualan yang ketat, dan keperluan pengemaskinian fakta yang terancang. Sebagai sebuah badan penerbit kerajaan, DBP mempunyai sumber-sumber yang diperlukan untuk menjayakan projek-projek ensiklopedia yang penting. Kajian ini adalah berbentuk kualitatif dan pengkaji menggunakan analisis deskriptif terhadap data-data yang terkumpul. Hasil daripada tinjauan dan kajian, pengkaji mendapat maklumat dan gambaran yang jelas tentang sistem pengurusan atau pengendalian projek ensiklopedia yang dilaksanakan oleh DBP sama ada karya asli atau karya terjemahan. Pengkaji juga dapat mengenal pasti masalah-masalah yang dihadapi oleh pihak editorial semasa melaksanakan projek. Seterusnya, pengkaji telah mengemukakan cadangan-cadangan untuk mengatasi masalah atau kelemahan yang ada demi untuk memantapkan sistem pengurusan projek. Kajian ini belum pernah dilakukan oleh mana-mana pengkaji sebelum ini, justeru pengkaji mengambil peluang ini untuk mendedahkan kepada pembaca dan juga pengkaji seterusnya yang berminat dalam melakukan kajian yang sama.

PENGHARGAAN

Segala pujian dan syukur ke hadrat Allah s.w.t. kerana dengan limpah kurnia-Nya dapat saya menyiapkan projek penyelidikan ini dengan sabar dan lancar. Sesungguhnya, kajian ini tidak mungkin dapat dilaksanakan tanpa bantuan dan kerjasama pihak-pihak tertentu yang banyak memberi sokongan sama ada berbentuk moral dan semangat atau bantuan fizikal dan teknikal.

Dirakamkan sekalung penghargaan dan terima kasih kepada Prof. Madya Dr. Md. Sidin Ahmad Ishak, penyelia kajian ini, kerana keprihatinan, kesungguhan, dedikasinya, sedia membimbing dan memberi tunjuk ajar sehingga kajian ini dapat saya laksanakan mengikut perancangan. Saya juga ingin merakamkan ucapan ini kepada pensyarah di Jabatan Pengajian Media yang secara langsung atau tidak langsung membimbing saya sepanjang menjalani kursus pengajian. Antara mereka ialah Prof. Madya Dr. Azizah Haji Hamzah, Encik Abdul Manaf Saad, Puan Hasmah Zainuddin dan Puan Norhaya Zulkifli.

Tidak juga saya lupakan jasa baik pihak pengurusan DBP, iaitu Bahagian Pengurusan Personel, khususnya Unit Latihan DBP, kerana memberi peluang kepada saya untuk menimba ilmu. Rakaman penghargaan buat Bahagian Ensiklopedia yang bersusah payah memberi galakan dan bantuan dalam menyempurnakan kajian ini. Jutaan terima kasih kepada Tuan Haji Khalid Haji Ahmad (Ketua Bahagian Ensiklopedia) yang turut menyumbang idea dan cadangan untuk mempertingkatkan imej Bahagian Ensiklopedia dan seluruh staf Bahagian Ensiklopedia kerana kerjasama dan sokongan yang telah diberikan.

Rakaman terima kasih juga saya tujukan khususnya kepada rakan-rakan, khususnya staf DBP, yang memberi semangat serta dorongan

kepada saya untuk belajar. Antara mereka adalah Encik Othman Sharif (mantan Ketua Bahagian Ensiklopedia), Zaiton Abu Samah, Diarani Mat Adam, Siti Rohani Abd. Razak, Salmi Bahrom, Haliza Jamaluddin, Sofiah Abd. Hamid, Mashitah Taharin, Kamariah Abu Samah (Perpustakaan), Norida Jalaluddin (Bahagian Perniagaan) dan lain-lain yang tidak dapat disebutkan satu persatu di sini. Terima kasih juga buat Nurul Afzan Wajimin kerana sudi meluangkan waktu untuk membantu saya membuat kerja-kerja penaipan dalam menyiapkan hasil kajian saya ini.

Akhir sekali, saya mengucapkan terima kasih kepada abah dan emak serta suami saya, Mohd. Mizan dan anak-anak, Firdaus, Farhan, Farid, Fitri dan Faiz. Sesungguhnya doa dan kesabaran kalian menjadi pendorong saya untuk meneruskan perjuangan.

Terima kasih.

Rosnah binti Awang

April 2001

KANDUNGAN

	Halaman
ABSTRAK	ii
PENGHARGAAN	iii
KANDUNGAN	v
SINGKATAN	viii
SENARAI JADUAL /RAJAH	ix
SENARAI LAMPIRAN	x
BAB 1	1
PENDAHULUAN	
1.1 Latar Belakang Kajian	1
1.2 Objektif Kajian	12
1.3 Kepentingan Kajian	13
1.4 Skop Kajian	14
1.5 Masalah Kajian	15
1.6 Kaedah Kajian	16
1.7 Ulasan Karya Terpilih	20
BAB 2	39
ENSIKLOPEDIA : KONSEP DAN SEJARAH PERKEMBANGAN	
2.1 Pengenalan	39
2.2 Takrif Ensiklopedia	41
2.3 Jenis-jenis Ensiklopedia	45
2.3.1 Ensiklopedia Kamus	45
2.3.2 Ensiklopedia Moden	47
2.3.3 Ensiklopedia Kanak-kanak	50
2.3.4 Ensiklopedia Khusus	53
2.3.5 Ensiklopedia Negeri atau Wilayah	63
2.3.6 Ensiklopedia Elektronik	64
2.4 Sejarah Penerbitan Ensiklopedia	67
2.4.1 Penerbitan Ensiklopedia di Barat	67
2.4.2 Penerbitan Ensiklopedia di Timur	92

BAB 3 101

PENERBITAN ENSIKLOPEDIA DBP

3.1	Matlamat dan Peranan DBP	101
3.2	Jabatan Penerbitan DBP	103
3.3	Penubuhan dan Matlamat Bahagian Ensiklopedia	109
3.4	Projek Penerbitan Bahagian Ensiklopedia	112
	3.4.1 Ensiklopedia Pelajar	112
	3.4.2 Ensiklopedia Sejarah dan Kebudayaan Melayu	112
	3.4.3 Ensiklopedia Bahasa Utama Dunia	113
	3.4.4 Ensiklopedia Sastera Dunia	114
	3.4.5 Ensiklopedia Sains dan Teknologi	115
	3.4.6 Ensiklopedia Umum Pelajar	116
	3.4.7 Ensiklopedia Dunia	117
	3.4.8 Ensiklopedia Bahasa dan Sastera Melayu	118
	3.4.9 Peruntukan Projek	119
3.5	Jenis Karya dan Kaedah Pelaksanaan Projek	120
	3.5.1 Pelaksanaan Projek Karya Asli	121
	3.5.2 Pelaksanaan Projek Karya Terjemahan	142
3.6	Kesimpulan	147

BAB 4 149

MASALAH DAN POTENSI PENERBITAN ENSIKLOPEDIA DBP

4.1	Mengenal Pasti Masalah	149
4.2	Masalah Pengendalian Projek	150
	4.2.1 Perancangan	150
	4.2.2 Perolehan Bahan	156
	4.2.3 Proses Editorial	160
	4.2.4 Peringkat Pracetak dan Percetakan	165
	4.2.5 Komitmen Pakar Bidang	166
4.3	Cadangan-cadangan	167
4.4	Pembinaan Sistem Pangkalan Data Ensiklopedia	169
4.5	Penyesuaian Semula Prosedur Kerja	171
	4.5.1 Perancangan	172
	4.5.2 Perolehan Bahan	175
	4.5.3 Pemprosesan	177
	4.5.4 Penyebaran	179

4.6	Pengagihan Semula Tenaga Editorial	180
4.7	Keutamaan Projek Penerbitan	181
4.8	Penutup dan Kesimpulan	182

	SENARAI RUJUKAN	186

	LAMPIRAN	

SINGKATAN

BBP	Bahagian Buku Pelajaran
BBT	Bahagian Buku Teks
BPA	Bahagian Penerbitan Am
BPS	Bahagian Pengembangan Sastera
BPU	Bahagian Penerbitan Umum
BT	Bahagian Terjemahan
DBP	Dewan Bahasa dan Pustaka
EBSM	Ensiklopedia Bahasa dan Sastera Melayu
EBUD	Ensiklopedia Bahasa Utama Dunia
ED	Ensiklopedia Dunia
EP	Ensiklopedia Pelajar
ESD	Ensiklopedia Sastera Dunia
ESKM	Ensiklopedia Sejarah dan Kebudayaan Melayu
EST	Ensiklopedia Sains dan Teknologi
EUP	Ensiklopedia Umum Pelajar
IESS	International Encyclopedia of the Social Science
IT	Teknologi Maklumat
KBSM	Kurikulum Bersepadu Sekolah Menengah
KBSR	Kurikulum Baru Sekolah Rendah
NSK	Naskhah Sedia Kamera
PDE	Pangkalan Data Ensiklopedia
PPM	Persatuan Penterjemah Malaysia
SKT	Sasaran Kerja Tahunan
SKU	Sasaran Kerja Utama
SPBT	Skim Pinjaman Buku Teks

SENARAI JADUAL / RAJAH

	Halaman
Jadual 3.1: Pembahagian Editor Jabatan Penerbitan	108
Jadual 3.2: Pengagihan Peruntukan Projek	120
Jadual 3.3: Taburan Projek Bahagian Ensiklopedia	121
Rajah 3.4: Aliran Kerja Ensiklopedia Sejarah dan Kebudayaan Melayu	129
Rajah 3.5: Aliran Kerja Ensiklopedia Sastera Dunia	145
Jadual 4.1: Sasaran Penerbitan SKU DBP (1996-2000)	152
Jadual 4.2: Tempoh Kerja Ensiklopedia Dunia	163

SENARAI LAMPIRAN

- Lampiran 1 Senarai Ensiklopedia yang Diterbitkan di Malaysia (1960-2000)
- Lampiran 2 Penerbitan Buku oleh DBP (1969-1999)
- Lampiran 3 Struktur Organisasi DBP 1999
- Lampiran 4 Senarai Ensiklopedia yang Diterbitkan dan sedang Dusahakan oleh DBP (1976-2001)
- Lampiran 5 Matlamat dan Falsafah Bahagian Ensiklopedia
- Lampiran 6 Struktur Organisasi Bahagian Ensiklopedia 2000
- Lampiran 7 Jadual Pelaksanaan Projek ESKM
- Lampiran 8 Surat Pelantikan Penulis ESKM
- Lampiran 9 Borang Pengakuan Kerja ESKM
- Lampiran 10 Jadual Pelaksanaan Projek ESD
- Lampiran 11 Cadangan Struktur Organisasi Bahagian Ensiklopedia